Viðfesti 5

Samandráttur

Viðmerkjast skal, at hettar er ikki ein endalig frágreiðing og viðgerð.

Fuglar.

Á økjunum reiðraðust fleiri fuglasløg.

Við vegin við Stóravatn áttu 12 sløg av fuglum – Tjaldur (*Haematopus ostralegus*), Stelkur (*Tringa totanus*), Lógv (*Pluvialis apricaria*), Spógvi (*Numenius phaeopus*), Svarthálsa (*Charadrius hiaticula*), Mýrisnípa (*Gallinago gallinago*), Svartbakur (*Larus marinus*), Helsareyði (*Phalaropus lobatus*), Stari (*Sturnus vulgaris*), Steinstólpa (*Oenanthe oenanthe*), Summartítlingur (*Anthus pratensis*), Grátítlingur (*Anthus petrosus*). Sí viðfesti 1.

Í Djúpadali skrásettu vit 4 sløg at eiga - Tjaldur (*Haematopus ostralegus*), Spógvi (*Numenius phaeopus*), Mýrisnípa (*Gallinago gallinago*), Kjógvi (*Stercorarius parasiticus*).

Á Múlin Við Kálvamannsrætt áttu 6 sløg - Tjaldur (*Haematopus ostralegus*), Spógvi (*Numenius phaeopus*), Tangspógvi (*Numenius arquata*), Mýrisnípa (*Gallinago gallinago*), Kjógvi (*Stercorarius parasiticus*), Steinstólpa (*Oenanthe oenanthe*), Summartítlingur (*Anthus pratensis*). Sí viðfesti 1.

Við økið í Skúvoy áttu 13 sløg - Tjaldur (*Haemotopus ostralegus*), Spógvi (*Numenius phaeopus*), Lógv (*Pluvialis apricaria*), Mýrisnípa (G*allinago gallinago*), Kjógvi (*Stercorarius parasiticus*), Skúgvur (*Stercorarius skua*), Terna (*Sterna paradisea*), Steinstólpa (*Oenanthe oenanthe*), Summartíttlingur (*Anthus pratensis*) Grátíttlingur (*Anthus petrosus*), Villdunna (*Anas platyrhynchos*), Teisti (*Cepphus grille*) og Lundi (*Fratercula arctica*). Sí viðfesti 2.

Talan er mest um vanligu føroysku heiðafuglarnar. Men nøkur av sløgunum eru sjáldsamir (t.d. stelkur, tangspógvi, svarthálsa og helsareyði). Eisini eru fleiri av fuglasløgunu, ið eru skrásett við Stóravatn, í Djúpadali, við Múlan og í Skúvoy á tí føroyska reyðlistanum, sí viðfesti 6.

Reyðlistin er enn ikki alment góðkendur, men vanligt er at nýta hann í sambandi við kanningar í Føroyum. Somuleiðis eru fuglar, sæddir í kanningini, fevndir av Bonn sáttmálanum, sí viðfesti 4. Meðan reyðlistin tekur støði í støðuni í Føroyum, tekur Bonn sáttmálin støði í støðuni hjá hesum fuglum í teimum økjum/londum, sum fuglarnir ferðast millum. Sáttmálarnir seta krøv til okkara um at ansa eftir og halda eyga við gongdini hjá hesum fuglum.

Viðvíkjandi fuglum eru høvuðstrupulleikarnir, ið kunnu stinga seg upp orsakað av vegagerð, hesir: ljóðdálking, órógv undir bygging, missur av lendi at halda til í og økt ferðsla. Økt ferðsla skapar órógv og økir eisini um vandan fyri, at fuglur verður yvirkoyrdur.

Tað er kent, at bæði ferðsla, larmur og fólk kunnu styggja fugl (Smith & Visser, 1993; Reijnen & Foppen, 2006; Francis *et al*, 2009; Polak and Polak, 2024). Sambært Ware et al, 2015 er tað serliga larmurin/ljóðið, ið órógvar og styggir. Samband er millum, hvussu nógv minking verður staðfest og hvussu nógv ferðsla/larmur er (t.d. Reijenen *et al*, 1996; Dooling & Popper, 2007 & Ware *et at*, 2015; Jaroslaw, 2023). Tað er tó ringt at samanbera nevndu kanningar við hesa ætlan, tí nevndu kanningar umfata ferðslu við nógvum 1000 bilum um dagin – eisini 100 túsund.

Samanlagt kann tað sýggja út sum, at vegir við ferðslu ikki ávirka, men tað er tí at ferðslan kann ávirka fugl ymiskt; allir fuglar flýggja ikki undan ferðsluni. Hetta finna Kroeger *et al* (2022) í eini meta analysu av kanningum viðvíkjandi ávirkan av vegum/ferðslu á fugl.

Pálsdóttir *et al,* 2025 hava kannað ávirkan frá munandi minni ferðslu í Íslandi - frá nøkur hundra akfør um døgnið upp til 16.660 bilar um døgnið. Úrslitini vístu, at summir fuglar (t.d. spógvi, lógv og summartíttlingur) ikki trivust væl tætt við vegin. Aðrir fuglar vístu seg ikki hava ampa av vegnum (t.d. mýrisnípa og stelkur).

Birdlife International metir at Sandoyggin er verd at varðveita vegna sítt fuglamargfeldi (Bildlife.org). Sandoyggin hýsir einum lutfallsliga stórum parti av føroyska helsareyða-stovninum og eisini spógva (Hansen 2003). Hesi sløgini eru bæði á reyðlistanum, helsareyði (sera hóttur) og spógvi (viðbrekin), ið eisini hevur týdning fyri evropeiska stovnin (Hansen, 2003). Stelkur og svarthálsa eru sjáldsom í føroyum og á reylistanum, bæði sera hótt. Tað finnast bert upp til 30 pør av helsareyða, stelki og svarthálsu í Føroyum (Olofson og Pálsdóttir, 2022). Spógvi, helsareyði og svarthálsa eru at meta sum viðbrekin yvirfyri ferðslu og gangi (t.d. Pálsdóttir et al, 2025 og Tratales et al, 2021). Sum nú er, er sera lítil ferðsla á Skarvanesvegnum, men væntast sambært forsagnum (RAD) at økjast til 1400 bilar um døgni, eftir at tunnilin er gjørdur. Hettar er ein munandi øking. Tí kunnu hesi sløg minka fram við vegnum. Pálsdóttir *et al*, 2025 funnu ikki, at stelkur var viðkvæmur yvur fyri ferðslu (ella helt seg vekk) í teirra kanning, ein orsøk kann vera, at vøksturin tætt við vegin var væl egnaður hjá stelkið at reiðrast í.

Múlin

Á Múlanum reiðraðist tangspógvi, ið er sera hóttur. Evropeiski stovnurin er minkaður 42 % síðani 1980 (Olofson og Pálsdóttir, 2022). Viðmerkjast skal, at sera nóg fuglasløg eru skrásett báðu megin Múlan – Sandsvatn (98 sløg) og Gróthúsvatn (77 sløg), sí viðfesti 3 og 4.

Skúvoy

Viðvíkjandi Skúvoy, so er ein av loysnunum at borða frá Skúvoy. Hettar viðførir, at eitt øki sunnan fyri ánna og yvur til kirkjugarðin, bæði oman- og niðan fyri vegin og oman á sjógv, verður tikið til arbeiðspláss, goymslu og annað. Avleiðingin av hesum verður, at fuglurin í bakkanum og fjøruni – mest lundi og teisti – missir reiðurspláss, tí bakkin verður oyðilagdur. Um arbeitt verður í bútíðini ella ikki, kemur ikki at hava nakran týdning, av tí at økið har fuglurin reiðrast verður tikið. Fyri fugl í haganum yvir økinum, kann tað hjálpa, at ikki fremja arbeiði við nógvum gangi í bútíðini. Kjógvi (nærum hóttur) reiðrast 200-300 metur frá, har sum tunnilin kemur upp. Hettar kann møguliga ávirka kjógvan, sum er minkaður í tali seinastu árini (t.d. Olsen et al, 2024). Eisini aðrir hagafuglar sum t.d. lógv og spógvi reiðrast líka nær við ætlaða tunnilsmunnan. Tí er sannlíkt, at gangur frá arbeiðinum styggir nakað av fugli burtur. Smáfuglar, t.d. summartíttlingur, eiga nærri við og kunnu somuleiðis styggjast (t.d Pálsdóttir *et al*, 2025). Sí eisini viðlegg 2.

Tunnil norðan ella sunnan Múlan.

Vit hava ikki kannað arbeiðs- og grótgoymslupláss í samband við møguliga tunnilsgerð sunnan og norðan Múlan. Hettar økið liggur tætt at Sandsvatni, ið Umhvørvisstovan ynskir at friða. Hesum viðvíkjandi er tað ikki óhugsandi, at tilfar fer at renna frá arbeiðsplássum og grótgoymslum í Sandsvatn. Tað kann viðføra dálking av Sandsvatni.

Viðvíkjandi ætlanunum eftir Traðarhamri ella gjøgnum Traðarhamar.

Hendan ætlan kemur nær Sandsvatni. Sum áður nevnt, hevur Sandsvatn stórt margfeldi av fuglalívi, sí viðfest 3. Helsareyði reiðrast við vestara/norðara enda á Sandsvatni. Vegagerð nær vatninum kann tí koma, at órógva fuglalívi við Sandsvatn.

Plantur

Flestu plantusløgini í økjunum (við Múlan, við Stóravatn, í Djúpadali og í Skúvoy) eru skrásett sum sera vanlig, ella vanlig, og hesi plantusløgini eru tí ikki í vanda fyri at verða týnd.

Við Múlan, við Stóravatn, í Djúpadali og í Skúvoy vóru fleiri plantusløg skrásett at vaksa her og har, har fleiri av hesum eru vátlendisplantur. Plantusløg, ið vóru skrásett av vera sjáldsom, vóru funnin í Djúpadali og við Stóravatn. Bæði við Stóravatn og í Skúvoy vóru funnin plantusløg skrásett sum sera sjáldsom. Hesi plantusløgini eru á tí føroyska reyðalistanum, og eru tí sera hótt.

Vegagerð (**1A:** 3,5a,5b,5c,6, **2B:** 1,4 og **2C:** 1,4)

Hvussu lendið verður fráfarið, er av alstórum týdningi fyri vøkstur, skordjór og fuglar. T.d. eigur innfluttur vøkstur/fræ ikki at verða brúktur til at gera nýggjan vegjaðara, tí hetta kann hava við sær innflutning av ókendum og kanska innræsnum plantu- og djórasløgum.

Tá eingin vitan er um, hvørt hesi nýggju plantusløgini fara at vaksa/trívast í økinum, er tað torført at meta um, um hesi sløgini kunnu týna verandi vøkstur og harvið minka um margfeldið í økinum við tíðini. Tí má havast í huga, hvørji nýggj plantusløg verða tikin inn í økið, fyri ikki at broyta verandi vøkstur.

Grótgoymsla og arbeiðspláss (**1A:** 1,2,4,6**, 2B:** 2,4 og **2C:** 2,3,4)

Í samband við hesa verkætlana, verða øki nýtt til grót- og mold goymslu, eins og lendi skal brúkast til arbeiðsøki. Hetta ger, at verandi lendi hvørvur, og harvið tey plantu- og djórasløg, ið liva í økjunum. Fuglarnir flyta úr hesum økjum, og mugu finna sær annan bústað. Eisini verður vøksturin, ið fer undir grót, mold og har, ið arbeiðsøkini vera, týndur. Um man velur at sáa annan vøkstur í lendið eftir arbeiðslok, kann ein vandi verða, at hesi plantusløg kunnu breiða seg, og tí týna núverandi vøkstur í økinum.

Vatnrenslið í lendinum.

Teir lívrunnu og ólívrunnu eginleikarnir í jørðini hava alstóran týdning fyri varðveitslu av djóralívi og vøkstri í einum og hvørjum lendi. Somuleiðis hevur tað týdning, at verandi landslag verður varðveitt í størsta mun gjørligt. Við hesum verða atlit tikin at varðveitslu av liviháttinum hjá vøkstri, skordjórum og fuglum.

Tá ið inntriv verða gjørd í føroysku náttúruna, er varðveitsla av verandi vatnrensli av alstórum týdningi. Broytt vatnrensl kann ávirka samansetingina av plantusløgun. Um vátøki gerast turrari, hevur hetta við sær, at fleiri turrlendisplantur fara at inntaka økið og vátlendisplantur bukka undir. Hetta broytir lívfrøðiliga margfeldið í økinum.

Yvirhøvur vísa royndir, at nógvur larmur og ferðsla styggir fleiri fuglar burtur, so bæði reiðring og uppihald í rakta økinum minkar. Jaroslaw, 2023 fann, í síni kanning av órógvi á fugl, at tá ljóðið var minka til 50-55 desibeel (150 m vekk frá kelduni) so vaks fuglameingi aftur. Nógv ferðsla kann ávirka heilsuna hjá fuglum, ið halda til tætt við órógvið (Ware et al, 2025). Hetta tí at órógvið fær fuglarnar at hugsavna seg um at hyggja eftir møguligum hóttanum, heldur enn at eta. Tí lætna fuglarnir og gerast minni mótstøðuførir móti sjúku og ringum veðri.

Nevnast skal eisini, at Umhvørvisstovan arbeiðir við økisvernd í Skúvoy og Sandoynni. Í Sandoynni snýr tað seg um eitt samanhangandi øki kring vøtnini á Sandi

Tað er viðkomandi at fylgja bæði fuglalívinum og plantulívinum í økjunum í nøkur ár fram, til tess at vita, um útbreiðslan av fuglum og plantulívið í nærumhvørvinum broytist.

Heimildir

Birdlife International. birdlife.org

Dooling, R J. and A. N. Popper. 2007. The Effect of Higway Noise on Birds. Environmental BioAcoustics LLC Rockville, MD 20853. The California Department of Transportation Division of Environmental Analysis 1120 N Street Sacramento, CA 94274 Contact: Amy Pettler and Suzanne Theiss.

Hansen, Leivur Janus. 2003. Vøtnini á Sandi. Føroya Náttúrugripasavn.

Francis, C. D., Ortega, C. And A. Cruz. 2009. Noise Pollution Changes Avian Communities and Species Interactions. Current Biology, 19. Pp 1415 – 1419.

Jaroslaw, Wiacek. 2023. How farmland birds react to traffic noise? https://doi.org/10.26496/bjz.2023.108

Jóhansen, J. 2000. Føroysk Flora.

Kroeger, S. B., Hanslin, H.M., Lennartson, T., D´Amico, M., Kollmann, J., Fischer, C., Albertsen, E. And J. D. M. Speed. 2022. Impacts of roads on bird species richness: A meta-analysis conmsidering road types, habitats and feeding guilds. Science of Total Environment, 812(2022)151478. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.151478

Olsen, I., Hammer, S., Dinesen. And J. Sonne. 2024. Population trends of marine versus terrestial bird species on Skúgvoy, Faroe Islands, 1961 – 2023. Bird Study. DOI: 10.1080/00063657.2024.2419093

Olofson, S. And J. Pólsdóttir. 2022. Fuglar okkara. Sprotin.

Pálsdóttir, A. E., Gill, J. A., Alves, J. A., Pálsson, S., Méndez, V., Tórisson, B and T. G. Gunnarsson. 2025. Effect of low-traffic roads on abundance og ground-nesting birds in sub-Arctic habitats. Journal of Avian Biology. 2025:e03572. doi: 10.1002/jav.03572

Polak, M. And J. Polak. 2024. Effects of Road-traffic Disturbances on the Bird Community of a Subtropical Island. Zoological studies, 63:6. doi:10.6620/ZS.2024.63-06

RAD Ráðgevandi Verkfrøðingar. Rad.fo

Reijenen, R. And R. Foppen. 2006. Impact of road traffic on breeding bird population (chapter 12). In: The Ecology of Transportations: Managing Mobility for the Environment (eds,) Davenport, J. And J. L. Davenport. Pp, 255-274.

Reijenen, R.-, Foppen, R. And H. Meeuwsen. 1996. The effect of traffic on the density of breeding birds in dutch agricultural grasslands. Biological Conservation. Vol, 75, pp. 255-260.

Smith, C. J. & Visser. 1993. Effects of disturbance on shorebirds: summary of existing knowlegde from the Dutch Wadden sea and Delta area. Wader Study Group Bull. 68 (Special issue).

Tratalos, J.A., Watkinson, A.R. and W. J. Sutherland. 2021 Regional models of the influence of human disturbance and habitat quality on the distribution of breeding territories of common ringed plover *Charadrius hiaticula* and Eurasian oystercatcher *Haematopus ostralegus*. *Global Ecology and Conservation* • Volume 28

Ware, H. E., McClure, C. J. W., Carlisle, J. D. And J. R. Barber. 2015. A Phantom road experiment reveals traffic noise is an invisible source of habitat degration. www.pnas.org/cgi/10.1073/pnas.1504710112.